

ANALYYSI

Suomalaisten yritysten ongelmaluottojen määrä on kasvanut maltillisesti

Rahoitusvakaus | 04.05.2021 |

Tommi Salenius, Petri Mäki-Fränti, Jukka Vauhkonen, Karlo Kauko, Tanja Loman

KIRJOITTAJAT

Tommi Salenius
Ekonomisti

Petri Mäki-Fränti
Vanhempi ekonomisti

Jukka Vauhkonen
Vanhempi neuvonantaja

Karlo Kauko
Neuvonantaja

Tanja Loman

Koronapandemian aiheuttama taloussokki on supistanut yritysten tarjoamien tuotteiden ja palveluiden kysyntää. Etenkin majoitus- ja ravitsemistoimiala on joutunut pahoihin vaikeuksiin. Yritysluottojen riskit pankeille ja muille yritysten rahoittajille ovat kasvaneet. Silti riskien kasvu ei ole juuri näkynyt pankkien uusien yritysluottojen keskimääräisissä koroissa. Toistaiseksi yritysluotoista ei ole syntynyt merkittäviä määriä luottotappioita, mutta maksuaikajärjestelyjä on käytetty paljon.

Koronapandemia ajoi Suomen talouden taantumaan vuonna 2020 ja on synnyttänyt suurta epävarmuutta talouden tulevasta kehityksestä. Talouskriiseissä uhkana ovat yrityssektorin laaja-alaiset ongelmat, jotka pahimmillaan voivat johtaa konkurssiaaltoihin ja työttömyyden rajuun kasvuun. Yritysten kykyyn selvitä koronakriisistä vaikuttavat kriisin keston ja yrityksiin kohdistettujen tukitoimien lisäksi muun muassa pankkisektorin kyky välittää uutta rahoitusta yrityksille, uuden ja uusittavan rahoituksen ehdot, pankkien mahdollisuudet selviytyä arvonalennuksista ja luottotappioista sekä yritysten velkaantuneisuus.

Talouskriiseissä uhkana on ns. luottolama. Luottolamassa pankit kärsivät suuria luottotappioita ja niiden luotonantokyky heikkenee: rahoitusjärjestelmä ei pysty välittämään riittävästi rahoitusta terveille yrityksille, vaan vaikeuksissa olevat rahoituslaitokset joutuvat supistamaan luotonantoaan turvatakseen vakavaraisuutensa. Näin tapahtui muun muassa Suomessa talous- ja pankkikriisissä 1990-luvun alussa sekä useissa Euroopan maissa globaalin finanssikriisin ja euroalueen valtioiden velkakriisin pahimmissa vaiheissa vuosina 2008–2009 ja 2010–2012. Suomessakin globaalin finanssikriisin yhteydessä suurten yritysten palaaminen kotimaisten pankkien lainatiskaalle uhkasi tilapäisesti tyrehdyttää pienten yritysten lainansaantia loppuvuonna 2008 ja alkuvuonna 2009.¹

Pankkien toimintaedellytyksiä on merkittävästi vahvistettu laaja-alaisilla sääntelyn uudistuksilla maailmanlaajuisen finanssikriisin jälkeen. Uudistusten tavoitteena on ollut, että vahva pankkisektori pystyy välittämään rahoitusta myös vaikeissa taloustilanteissa.

Tässä artikkelissa arvioidaan suomalaisten yritysten pankkilainojen saatavuuden ja ehtojen kehitystä sekä pankkilainojen hoitoon liittyvien ongelmien laajuutta koronapandemian aikana

erityisesti Suomen Pankin keräämien rahalaitostilastojen valossa.

Korona iskenyt rajusti osaan toimialoista

Suomessa on muiden maiden tavoin jarrutettu koronaviruksen leviämistä suorilla rajoituksilla ja viranomaisten antamalla suosituksilla. Monet rajoitukset ovat estäneet yritysten toiminnan osittain tai jopa kokonaan. Lisäksi kuluttajien lisääntynyt varovaisuus on vähentänyt niiden palveluiden kysyntää, joiden käyttämisessä voi altistua virustartunnalle. Poikkeusolojen ja ns. sulkutilan käyttöönotto maaliskuussa 2021 hillitsi viruksen uudelleen kiihtynyttä leviämistä, mutta entisestään viivästytti ja vaikeutti pandemiasta kärsineiden yritysten toipumista kriisistä.

Koronakriisi on koetellut eri toimialoja eri tavoin. Monet rajoitukset ovat kohdistuneet suoraan ravintoloihin ja matkailualan yrityksiin. Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRan keräämien suhdannebarometritietojen perusteella alan suhdannenäkymät ovat olleet selvästi normaalia huonommat keväästä 2020 alkaen. Maaliskuussa 2021 ravintolat suljettiin ruoan ulosmyyntiä lukuun ottamatta suurimmassa osassa Suomea. Rajoitukset ovat entisestään vaikeuttaneet ravintoloiden tilannetta.

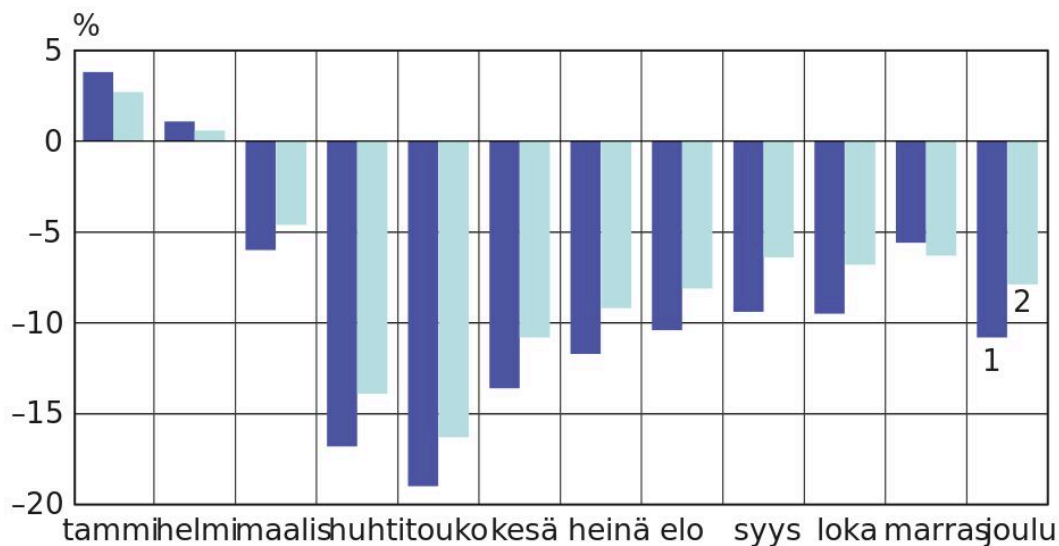
Tilanne on erittäin vaikea myös muun muassa majoitusosalalla. Tilastokeskuksen mukaan maaliskuusta 2020 tammikuuhun 2021 ulkomaalaisten asiakkaiden yöpymisiä oli lähes 85 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Suomalaisten asiakkaiden yöpymiset supistuivat noin 30 %.

Palvelualojen yritysten liikevaihto supistui jyrkästi keväällä 2020, ja supistuminen on senkin jälkeen jatkunut (kuvio 1). Tilastokeskuksen mukaan majoitus- ja ravitsemistoimialan yritysten liikevaihto supistui tammi-lokakuussa 2020 edellisvuodesta yli neljänneksen. Kuljetuksen ja varastoinnin toimialan liikevaihto väheni puolestaan noin viidenneksen.

Kuvio 1.

Tuotannon arvon ja yritysten liikevaihdon vuosimuutos jatkuvasti negatiivinen

1. Liikevaihdon vuosimuutos
2. Volyymi (kiinteähintainen bruttoarvonlisäys)

Lähde: Tilastokeskus.

12.4.2021

eurojatalous.fi

Yritysten ja toimialojen välisiä eroja kannattavuuskehityksessä koronapandemian aikana voidaan tarkastella suuntaa antavasti muun muassa Suomen Teollisuussijoituksen tekemän yrityskyselyn tulosten pohjalta.² Suomalaisten PK-yritysten voittoasteilla mitattu keskimääräinen kannattavuus ei heikentynyt ainakaan vielä vuoden 2020 toisen ja kolmannen neljänneksen aikana.³

Yritysten ja toimialojen väliset erot kannattavuudessa olivat kuitenkin suuret. Noin kymmenes kyselyyn vastanneista yrityksistä arvioi käyttökateprosentilla mitatun kannattavuutensa heikkenevän vuoden 2020 aikana vähintään neljänneksen. Majoitus- ja ravitsemusyritysten kannattavuusodotukset heikkenivät selvästi eniten. Samaan aikaan yli puolet yrityksistä arvioi kannattavuutensa säilyneen ennallaan tai jopa parantuneen.

Korona kasvatti yritysten lainatarpeita tilapäisesti keväällä 2020

Koronapandemia on vaikuttanut suomalaisten pankkien uuteen yritysluotonantoon melko samankaltaisesti kuin hieman yli kymmenen vuoden takainen maailmanlaajuinen finanssikriisi. Molempien kriisien kärjistyminen kasvatti lyhytaikaisesti pankkien luotonantoa yrityksille, kun liikevaihtonsa supistumisesta ja kassavarojensa ehtymisestä kärsineet yritykset tarvitsivat pankkilainaa akuuttien likviditeettitarpeidensa täyttämiseksi.

Molemmissa kriiseissä pankkien uusi luotonanto alkoi kuitenkin nopeasti supistua kriisin alkuvaiheen jälkeen, kun yritykset alkoivat lykätä tai vähentää investointejaan poikkeuksellisen epävarmassa toimintaympäristössä. Helmikuussa 2021 julkaistun Suomen Yrittäjien, Finnveran sekä työ- ja elinkeinoministeriön PK-yritysbarometrin mukaan kaikilla päätoimialoilla on edelleen enemmän investointiensa vähenemistä kuin kasvamista odottavia yrityksiä (kuvio 2).⁴

Kuvio 2.

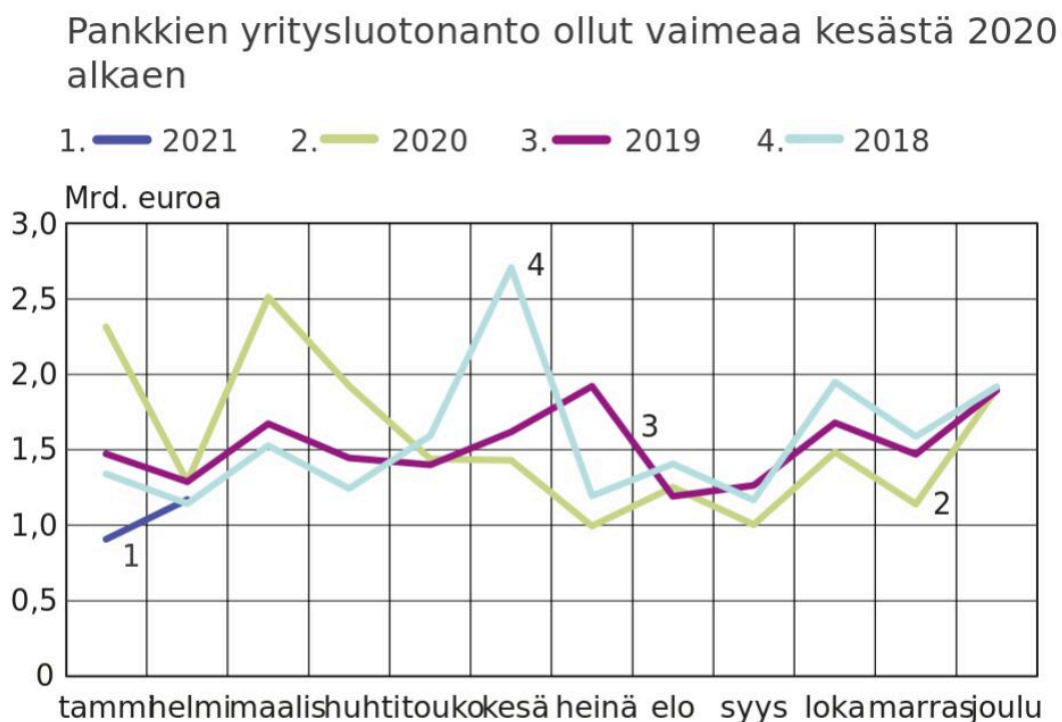
Lähde: Pk-yritysbarometri, kevät 2021.

12.4.2021
eurojatalous.fi

Finanssialan pankkibarometreihin vastanneet pankinjohtajat odottivat kaikissa vuonna 2020 tehdyissä barometreissa yritysten lainankysynnän supistuvan.⁵ Odotukset olivat alimmillaan vuoden 2020 toisessa ja neljännessä barometrissa, mutta esimerkiksi globaalin finanssikriisin 2008–2009 aikana pankinjohtajien odotukset yritysluottojen tulevasta kysynnästä olivat vielä vaisummat.

Rahalaitoksista saadun ulkoisen rahoituksen käyttö kasvoi suomalaisissa yrityksissä maaliskuuhuhtikuussa 2020 nopeasti, kun koronaviruksen taltuttamiseksi käyttöön otetut rajoitustoimet ja kuluttajien varovaisuuden lisääntyminen vähensivät tuotteiden ja palveluiden kysyntää monilla toimialoilla. Toukokuusta 2020 alkaen suomalaisten rahalaitosten kuukausittain myöntämien uusien yritysluottojen määrät ovat Suomen Pankin tilastojen mukaan olleet kuitenkin keskimäärin selvästi vähäisempiä kuin vuosina 2018 ja 2019 (kuvio 3).

Kuvio 3.

Lähde: Suomen Pankki.

12.4.2021
eurojatalous.fi

Rahalaitosten lainatilastoista ei käy ilmi, kuinka paljon lainahakemuksia on hylätty tai kuinka

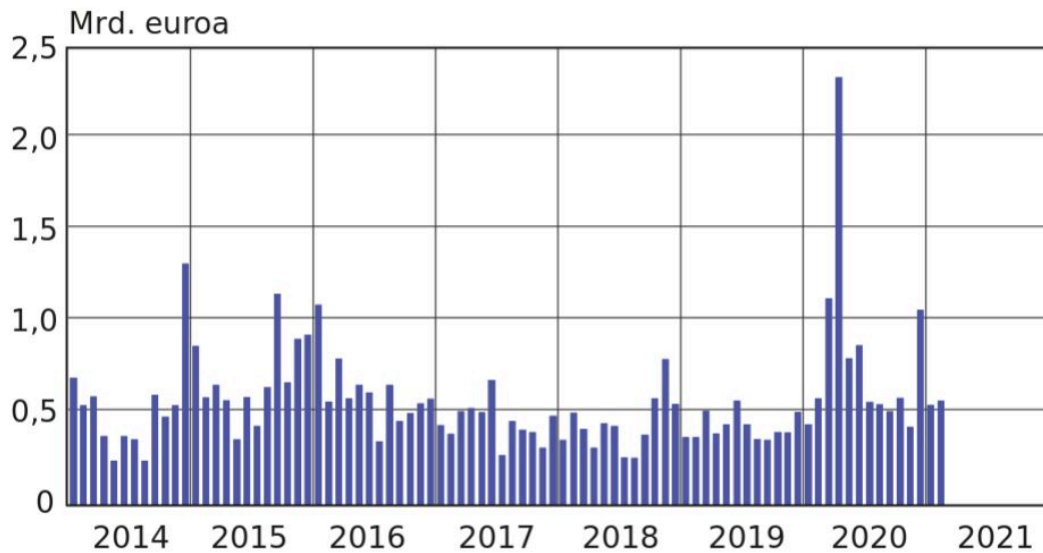
paljon lainoja on jätetty hakematta siksi, ettei niiden saamista pidetty todennäköisenä. Pk-yritysbarometrin 1/2021 mukaan joulukuussa 2020 ja tammikuussa 2021 rahoituksen saannin ongelmat eivät olleet erityisen kärjistyneitä: vain 6 % PK-yrityksistä ilmoitti, että ei ollut hakenut rahoitusta viimeisten 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Näistäkin vain suunnilleen joka kymmenes ilmoitti hakematta jättämisen syyksi rahoituksen huonon saatavuuden.

Rahoituksen keskimääräisesti hyvä saatavuus saattaa kuitenkin peittää alleen toimialakohtaisia vaikeuksia. Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRan tammikuussa 2021 julkistaman suhdannebarometrin mukaan ainakin matkailu- ja ravintola-alan yrityksillä on ollut merkittävästi rahoitusvaikeuksia.

Koronapandemian aiheuttaman iskun vaimentamiseksi yritykset hakivat alkukevällä 2020 poikkeuksellisen paljon lyhennysvapaita ja muita maksuohjelmamuutoksia lainoihinsa (kuvio 4). Myös joulukuussa 2020 maksuohjelmamuutoksia myönnettiin selvästi normaalia enemmän. Finanssivalvonnan tietojen mukaan suomalaisten pankkien yritysluottokannasta noin 5 % oli lyhennysvapaiden ja muiden maksuohjelmamuutosten piirissä elokuussa 2020. Vuoden 2020 lopussa osuus oli pienentynyt hieman yli 2 prosenttiin.⁶

Kuvio 4.

Yritysluottojen uudelleenneuvottelut ryöpsähtivät keväällä 2020

Lähde: Suomen Pankki.

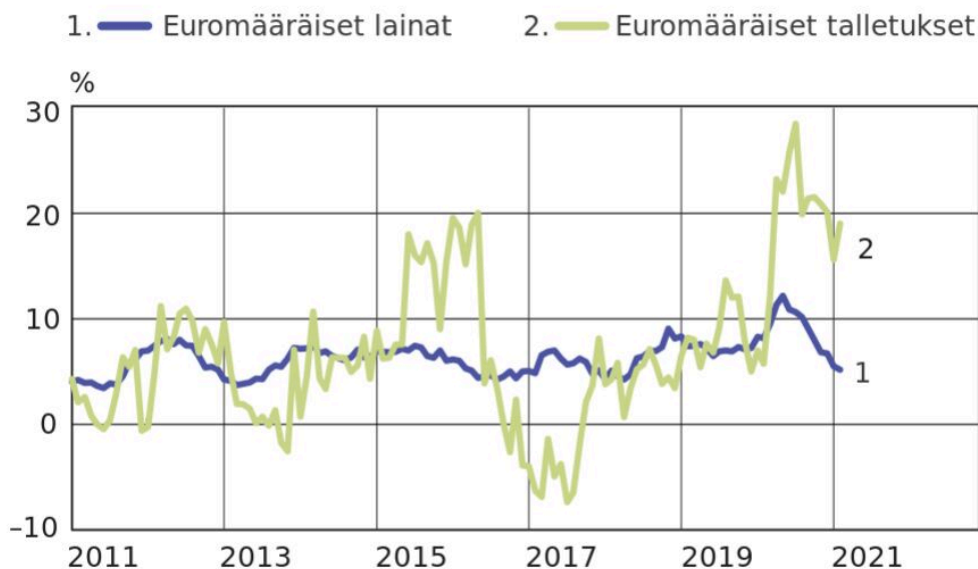
12.4.2021
eurojatalous.fi

Suomen Pankin keräämien tilastotietojen mukaan toimialoista majoitus- ja ravitsemistoiminnan yritysten lainoja neuvoteltiin maaliskuusta joulukuuhun 2020 uudelleen 264 milj. euron edestä, mikä vastaa noin 34:ää prosenttia toimialan pankkilainakannasta maaliskuussa 2020. Muilla toimialoilla uudelleen neuvoteltujen lainojen osuudet ovat olleet pienempiä. Muun muassa teollisuudessa uudelleen neuvottelut koskivat samoina kuukausina vain noin 15:tä prosenttia maaliskuun 2020 lainakannasta. Yhteensä kaikilla toimialoilla oli uudelleen neuvotteluja lähes 9 mrd. euron edestä, mikä on noin 15 % maaliskuun 2020 lainakannasta.

Yritysten lainanoton ja investointihalujen vähenemisen käänköpuolena on ollut yritysten talletuskannan voimakas kasvu (kuvio 5). Taloudellisissa kriisitilanteissa epävarmuus lisää rahan kysyntää, kun talouden eri toimijat tyypillisesti haluavat pitää normaalia suuremman osan varoistaan heti käytettävissä, esimerkiksi käyttelytileillä, tai helposti rahaksi vaihdettavissa muodoissa.

Kuvio 5.

Pandemia kasvattanut yritysten talletuksia Rahalaitosten euromääräiset lainat euroalueen yrityksille ja asuntoyhteisöille sekä euromääräiset talletukset euroalueen yrityksiltä ja asuntoyhteisöiltä

Lähde: Suomen Pankki.

22.4.2021
eurojatalous.fi

Yrityslainoihin ei ole tullut toimialoittaisia riskilisiä

Luoton takaisinmaksuun liittyvä luottoriski vaikuttaa yleensä luoton korkoon, koska luotonantaja ottaa luottoriskin huomioon luottoehdoissa ja luottohakemuksen hyväksymistä koskevissa päätöksissään.⁷ Vähäriskisistä velallisista lainanantajat kilpailevat alhaisilla korkotarjouksilla, minkä ansiosta luotettaviksi arvioidut lainahakijat saavat lainaa edullisemmilla ehdoilla.

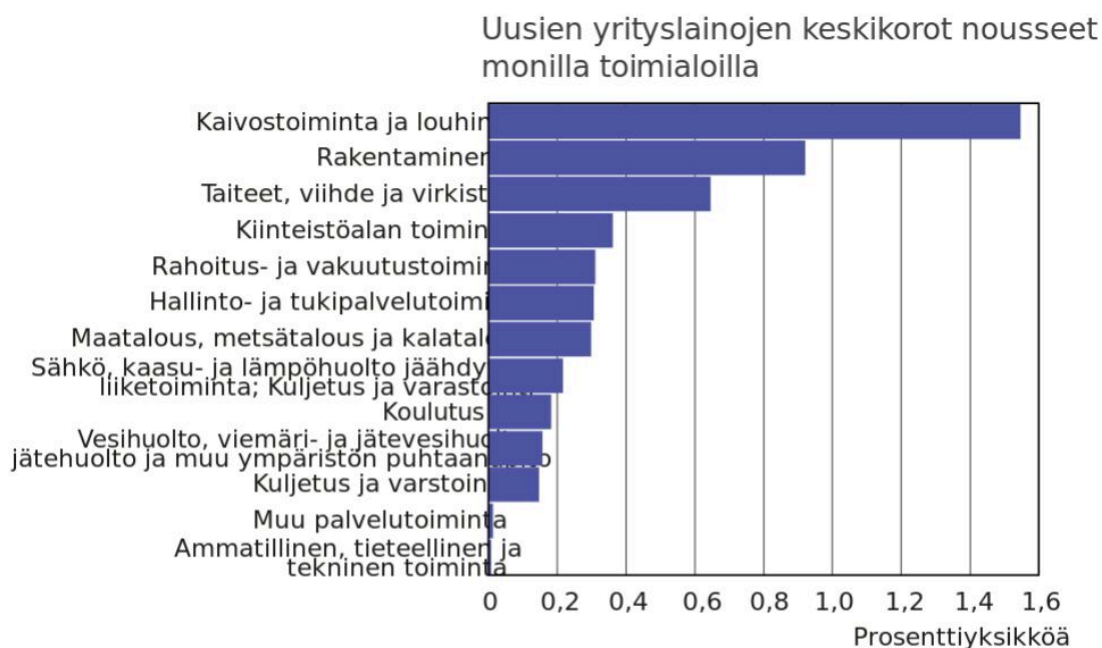
Uusien yrityslainojen keskiporkojen perusteella pankit eivät näytä vaatineen yritysasiakkailtaan korkeampia korkoja mahdollisesti lisääntyneen luottoriskin vuoksi. Vuoden 2020 kolmena viimeisenä neljänneksenä uusien yrityslainojen keskiporko oli noin 0,3 prosenttiyksikköä alempi kuin vuotta aiemmin. Kolmen kuukauden euribor oli samaan aikaan keskimäärin noin 0,06 prosenttiyksikköä alempi kuin vuotta aiemmin, joten yrityslainojen halpenemista ei voi kokonaan selittää markkinakorkojen alenemisella. Joko uusissa yritysluotoissa ei esimerkiksi julkisten tukitoimien ansiosta ole ainakaan selvästi aiempaa enemmän luottoriskiä tai kasvaneet riskit ovat

saattaneet vaikuttaa korkojen sijasta luottojen saatavuuteen tai muihin lainaehtoihin kuin marginaaleihin.⁸

Lukuja tulkittaessa on otettava huomioon, että vuonna 2020 lainoja hakeneet yritykset ovat saattaneet olla vakavaraisempia tai kannattavampia kuin vuonna 2019 luottoja saaneet yritykset tai että luottokelpoisuudeltaan heikoimpien yritysten lainanottohalukkuus tai -saanti saattoi vähentyä vuonna 2020. Näistä syistä heikoimpien yritysten uusia luottoja saattaa olla tilastoissa vain vähän.⁹ Jos nämä vaikutukset ovat olemassa ja voimakkaita, ne saattavat vaikeuttaa yrityslainojen riskilisten mahdollisen kasvun havaitsemista.

Myöskään toimialakohtaisten lukujen valossa pankkien uusien yritysluottojen keskimääräiset riskilisät eivät näyttäisi kasvaneen. Jos vertaillaan huhti-joulukuun 2020 keskimääräisiä lainakorkoja vuotta aiempiin toimialoittain, mitään yhteyttä liikevaihdon muutoksiin ei näytä olevan. Eniten uusien luottojen keskiporko nousi vuodesta 2019 kaivostoiminnan ja louhinnan toimialalla, jonka lainojen keskiporko nousi 1,6 prosenttiyksiköllä vuotta aiemmasta. Taiteet, viihteet ja virkistys ovat kriisistä erityisen pahasti kärsinyt ala, jonka uusien lainojen keskiporko nousi kaikkiaan noin 0,7 prosenttiyksikköä (kuvio 6). Sen sijaan pahiten kärsineen majoitus- ja ravitsemistoiminnan uusien lainojen keskiporko yllättäen aleni hieman, noin 0,13 prosenttiyksikköä.

Kuvio 6.

Uusien rahalaitoslainojen keskimääräisen koron muutos huhti-joulukuussa 2020 vuotta aiemmasta.

Lähde: Suomen Pankki.

12.4.2021
eurojatalous.fi

Pahimmat pelot suomalaisten yritysten rahoituksen ehtymisestä ja pankkien suurista luottotappioista hälventyneet

Koronan aiheuttama välitön isku Suomen taloudelle on jäänyt pahimpia uhkakuvia lievemmäksi. Suomi on muun muassa yrityksille suunnattujen tukitoimien ja konkurssilain tilapäisen muutoksen¹⁰ ansiosta toistaiseksi välttynyt pelätyltä konkurssiaalloilta. Toisin kuin jotkin aiemmat talouskriisit, koronakriisi ei ole ainakaan vielä horjuttanut Suomen pankkisektorin tappionkanto- ja luotonmyöntökykyä, jota kriisiä edeltäneet sääntelyuudistukset ovat osaltaan vahvistaneet.

Jos Suomen talous toipuu pandemiasta ennustetusti, kevään 2020 aikana esitetyt synkimmät skenaariot taloussokin aiheuttamista suomalaisten pankkien luottotappioista¹¹ näyttävät jäävän toteutumatta. Tosin luottotappioiden kehitykseen liittyy epävarmuutta, ja ne tyypillisesti toteutuvat suhteellisen pitkällä aikavälillä.

Hoitamattomien lainojen summa kasvoi kaikilla toimialoilla vain noin 8 % maaliskuusta joulukuuhun 2020. Suhteessa eniten hoitamattomia lainoja vuoden 2020 lopussa oli terveys- ja sosiaalipalveluiden toimialalla. Näitä oli lähes 8 % lainakannasta. Yllättävää kyllä, edes majoitus- ja ravitsemistoiminnan vaikeudet eivät näkyneet lainanhoitovaikeuksien jyrkkänä lisääntymisenä ainakaan vielä viime vuonna: hoitamattomien lainojen määrä kasvoi tällä toimialalla alle 10 milj. eurolla. Alhaisen lähtötason vuoksi prosentuaalinen lisäys oli kuitenkin suuri, noin 23 %.

Viitteet

1. Ks. esim. Pääjohtaja Erkki Liikanen: Kansainvälinen talouskriisi ja Suomi. Pääomasijoituspäivä, Helsinki, 3.2.2009 (suomenpankki.fi). ↑
2. Ks. 20201208_Koronakriisin-vaikutukset-PK-yrityksiin_Kierros_3-FINAL-1.pdf (tesi.fi). ↑
3. Yritysten voittoasteella tarkoitetaan niiden toimintaylijäämän suhdetta bruttoarvonlisäykseen. ↑
4. Ks. Pk-yritysbarometri kevät 2021, Yrittajat.fi. ↑
5. Ks. Pankkibarometri, Finanssiala. ↑
6. Ks. Koronapandemia iskenyt eri toimialoihin eri voimakkuudella – suomalaispankeilla hyvät edellytykset tukea talouden jälleenrakennusta (helsinki.fi). ↑
7. On myös mahdollista, että epävarmuuden kattamiseksi koron olisi noustava niin suureksi, että lainan hoitaminen muuttuisi vaikeaksi. Näissä tapauksissa lainaa ei todennäköisesti myönnetä tai tarjottua lainaa ei nosteta. ↑
8. Suomen Yrittäjien ja sen yhteistyökumppaneiden viimeisimmän PK-barometrin mukaan niistä yrityksistä, jotka arvioivat pankkien luotonantopolitiikan kiristyneen, vajaa kaksi kolmannesta katsoi vakuusvaatimusten tiukentuneen ja noin kolmannes lainamarginaalien leventyneen, ks. Pk-yritysbarometri kevät 2021, Yrittajat.fi. ↑
9. Teollisuussijoituksen yrityskyselyn mukaan niistä yrityksistä, joiden maksukyky on koronapandemian vuoksi heikentynyt merkittävästi, vain suhteellisen pieni osuus on vaikeuksistaan huolimatta hakenut uutta pankkilainaa, ks. 20201208_Koronakriisin-vaikutukset-PK-yrityksiin_Kierros_3-FINAL-1.pdf (tesi.fi). ↑
10. Toukokuusta 2020 tammikuuhun 2021 ei sovellettu olettaa, jonka mukaan velallista pidetään maksukyvyttömänä, jos hän ei viikon kuluessa velkojan maksukehotuksen saatuaan ole maksanut selvää ja eräänäntynyttä velkaansa. Myöskään konkurssiuhkaista maksukehotusta ei siis voitu käyttää keinona periä saatavia. Muutos perustui hallituksen esitykseen 46/2020, ja se säädettiin aluksi olemaan voimassa vain lokakuun 2020 loppuun. ↑
11. Suomen Pankin keväällä 2020 tekemistä skenaariolaskelmista koronapandemian

vaikutuksista suomalaisten pankkien luottotappioihin, ks. Pankkien kyettävä
koronapandemiassa luottottamaan yrityksiä ja kestämään luottotappioita, Euro & talous.

↑

Asiasanat

korona, koronapandemia, rahoitus, yritykset